

ТРАНСОНІМІЗАЦІЯ ЗООНІМІВ У СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЕРГОНІМІКОН

У статті розглядається група ергонімів, яка була утворена шляхом трансонімізації зоонімів – назв птахів, тварин, риб, комах, як одна з найменш досліджуваних. Відзначено використання поданих ергонімів для називання об'єктів торгівлі, обслуговування та сфери розваг, зафіксованих на території різних регіонів України, переважно обласних центрів, протягом останніх років. Зазначено їх переважне вживання в назвах дитячих садків та інших дитячих установ у зменшувально-пестливій формі з позитивною конотацією. Зафіксовано належність аналізованих лексичних одиниць серед трансонімізованих ергонімів досліджуваної групи до різних мов. Виділено різні структурні моделі. Визначено найбільш численні групи досліджуваних ергонімів, які називають об'єкти сфери обслуговування дітей, торгові об'єкти, об'єкти обслуговування і фермерські господарства.

Ключові слова: ергонім; онім; зоонім; назва; трансонімізація; апелятив; об'єкт номінації.

Постановка проблеми. Останнім часом кількість ергонімів посилено зростає і потребує упорядкування та ретельного вивчення. Збільшення кількості об'єктів різних видів діяльності – виробництва, торгівлі, обслуговування, сфери розваг – тягне за собою появу безлічі їх найменувань. Смыслова неоднозначність назв викликає різні інтерпретації під час декодування їх реципієнтами. Отже, виявляється необхідність збору та систематизації численних ергонімів, різнобічного вивчення їх структурних і функціонально-стилістичних особливостей, розгляду з точки зору лінгвістики, виявлення загального та індивідуального в принципах номінації. Дослідження онімних процесів відбуваються в різних напрямках, включаючи систематизування за лексико-семантичними ознаками, визначення засобів творення заявлених назв та їхніх структурних різновидів. Серед ергонімів, трансонімізованих від інших онімів, значна перевага надається численним групам трансонімізованих антропонімів і топонімів. Група трансонімізованих зоонімів (назв тварин) не є численною, але привертає не меншу увагу й потребує комплексного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ергонімна лексика вже кілька десятиліть є об'єктом уваги українських лінгвістів. Дослідженням назв об'єктів людської діяльності почали займатися ще в 70-ті роки минулого століття. Основним напрямом вивчення ергонімів був ареальний. На сьогодні маємо ґрунтовні дисертаційні роботи, присвячені вивченню назв різних регіонів України. Наприклад, О. О. Белей досліджував ергоніми Закарпаття [див.: 1], Н. В. Кутуза – Одеси [див.: 5], Н. М. Лесовець – Луганська [див.: 6], О. М. Сидоренко – Донеччини [див.: 8], М. М. Цілина [див.: 11], Ю. І. Дідур [див.: 3] – Києва, С. О. Шестакова [див.: 12] – Києва, Львова, Полтави, Сум, Харкова. З. І. Бузинова вивчала назви промислових об'єктів в

історичному напрямі [див.: 2]. Осмисленню природи ергоніма приділили увагу у своїх працях О. Ю. Карпенко [див.: 4], Є. С. Отін [див.: 7], М. М. Торчинський [див.: 9], І. І. Турута [див.: 10]. Проте окремі класи онімів, трансонімізованих в ергоніми, ще ретельно не досліджувались (за винятком трансонімізованих антропонімів і топонімів). Саме необхідність вивчення цієї групи ергонімів і зумовлює актуальність нашої роботи.

Мета статті – проаналізувати ергоніми, утворені шляхом трансонімізації зоонімів, які зафіксовані на території різних регіонів України протягом останніх років.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи назви різних об'єктів людської діяльності, неможливо не звернути увагу на наявність значної кількості зоонімів – назв тварин, птахів, риб, комах тощо серед безлічі різних найменувань. Назви тварин використовують для іменування об'єктів різних видів діяльності: торгівлі, обслуговування, сфери розваг та ін. Серед назв об'єктів обслуговування зафіксовано назви птахів: дитячі садки «Сова» (К.), «Журавлик» (К., Він., Зап.), «Голубка» (Він.), «Лебедь» (Зап.); назви комах: дитячі садки «Метелик» (Мар.), «Бджілка» (Ів.-Фр., Пол.), «Бабочка» (Пол., С.); назви мешканців підводного світу віддзеркалено в ергонімах на позначення дитячих садків «Дельфінчик» (К.), «Дельфін» (Кір., Чер.), крамниці «Три кита» (Д.); назви диких тварин використано для найменувань фітнес-клубу «Ягуар» (Д.), крамниці «Медведь» (Гор.); назви свійських тварин більш привабливо конотовані, тому і є численнішими за назви диких тварин: крамниці «Кот» (Мар.), «Кот и пес» (Гор.), «Белый гусь» (Д.), кав'ярня «Свинья» (Д.).

Використано безліч зоонімів серед назв об'єктів обслуговування та сфери розваг: кав'ярні «Орел»

(Гор.), «Пингвин» (Д.), «Феникс» (Д.), кінопалац «Буревістник» (Мар.), дитячо-юнацькі клуби «Орленок» (Мар.), «Чайка» (Мар.), фітнес-клуб «Ягуар» (Д.), готель «Рыжий кот» (Д.). Найчисленнішими групами назв постають групи, які іменують дитячі садочки та розвивальні дитячі центри, зафіксовані в різних містах України: «Кенгуренок» (К.), «Зайчик» (К.), «Лелека» (К.), «Соколятко» (Дн.), «Медвежонок» (Зап., Пол.) та ін (загалом 70 назв); фермерські господарства: «Агро-крот» у селі Чистопілля Верхньорогачикського району Херсонської області, «Барс» у селі Самійлівка Верхньорогачикського району Херсонської області, «Барсук» у селі Дем'янівка Нижньосірогозького району на Херсонщині, «Бджілка» в селищі міського типу Бехтери Голопристанського району Херсонської області, «Евросвинка-плюс» у селищі Мігово Вижницького району Чернівецької області та ін. Багато найменувань фермерських господарств утворено від назв тварин та птахів на Донеччині: «Орел», «Белый жук», «Журавушка», «Лелека», «Воробей», «Васильевский кулик», «Пони», «Три порося», «Дельфин» (зафіксовано більше 80 назв).

За належністю до певної мови всі досліджені зооніми належать переважно до української (дитячий садок «Лелеченька» (Хм.), кав'ярня «Орлято» (К.), крамниця «Лелека» (К.)) та російської мов (дитячі садки «Серенький зайчик» (Зап.), «Пчелка» (Зап.), дитяча кав'ярня «У ежика» (К.), крамниця «Белая ворона» (Мар.)), туристична фірма «Фламинго». Слід відзначити, що значна кількість зоонімів є спільною для української та російської мов унаслідок їх історичної приналежності до східнослов'янської підгрупи слов'янської гілки індоєвропейської родини: дитячі садки «Сова» (К.), «Зайчик» (Зап.), «Кенгуру» (К.), «Голубка» (Він.), «Совята» (Дн.), крамниці «Чайка» (Д.), «Ласка» (Д.), «Лиска» (Д.), готель «Чайка» (Мар.), кав'ярня «Орел» (Гор.), фітнес-клуб «Ягуар» (Д.). Водночас нами було виявлено декілька ергонімізованих зоонімів, позначуваних англійською мовою: крамниці *Peacock* (Д.), *Puma* (Д.), кав'ярня-крамниця *Elephant* (Д.), кав'ярня *Golden Lion* (Д.), салон краси *Golden Lion* (Д.), приватне підприємство *Leopardo Design* (Д.), фірма *Fox* (Д.).

З-поміж ергонімізованих зоонімів виділено такі структурні моделі:

– одиничний зоонім в однині на позначення птахів: дитячі садки «Журавель» (Пол., Хм.), «Синичка» (Дн.), «Лелека» (К.), «Лебедь» (Зап.); крамниці «Альбатрос» (Мар.), «Ласточка» (Мар.), «Птица» (Гор., Мар.), кав'ярні «Орел» (Гор.), «Пингвин» (Д.), «Дельфин» (Мар.), туристична фірма «Фламинго» (Д.);

– одиничний зоонім в однині на позначення тварин: дитячі садки «Зайка» (Дн.), «Бурундучок» (К.), «Кенгуру» (К.), «Медвежонок» (Зап., Пол.); крамниці «Белка» (Д., Мар.), «Лама» (Мар.), «Медведь» (Гор.), кав'ярні «Свинья» (Дон.), «Пингвин» (Д.), «Дельфин» (Мар.), туристична фірма «Бегемот» (Дон.);

– одиничний зоонім у множині: дитячі садочки «Зайчики» (Зап.), «Совята» (Дн.), фірма «Киты» (Д.);

– зоонім у зменшено-пестливій формі як різновид одиночного зооніма: дитячі садки «Дельфинчик» (К.), «Кенгуренок» (К.), «Соколятко» (Дн.), «Журавочка» (Кір.), «Жиравчик» (Од.), «Зайчонок» (К.), «Лебедушка» (Зап.), дитяча кав'ярня «Орлято» (К.);

– апелятив + зоонім, де апелятив – ад'єктив з визначенням кольору або з ознакою якості: дитячі садки «Золотая рыбка» (К.), «Солнечный зайчик» (Зап.), «Серенький зайчик» (Зап.), кав'ярні «Белый слон» (Мар.), «Большая медведица» (Д.), «Золотой дракон» (Д.), крамниця «Белая ворона» (Мар., Д.), торговельний центр «Белый лебедь» (Д.), крамниця та готель «Рыжий кот» (Д.);

– апелятив + зоонім, де апелятив – числівник: крамниці «Три кита» (Д.), «38 попугаев» (Д., Гор.), кав'ярня «Два гуся» (Д.), ветеринарна аптека «Четыре лапы» (Д.) – назва, де замість назви тварини використовується лише назва її частини тіла – лапи, салон краси «Первая ласточка» (Мар.);

– ергоніми, утворені від поетонімів – назв відомих казок, художніх творів, мультфільмів або їх героїв, що містять імена тварин, міфічних тварин або їх загальні назви: дитячі садки «Золотая рыбка» (К., Дн., Він., Пол.), «Золотой петушок» (Зап., Хм., Кір., С.), «Умка» (К.), «Серебряное копытце» (Зап.), «Жар-птица» (С.), «Винни-Пух» (Чер.), «Колобок» (Хм.), крамниці «Пятачок» (Мар.), «Розовая пантера» (Д.), «Розовый слон» (Д.), «38 попугаев» (Д., Гор.), дитячі кав'ярні «Джуманджи» (К.), «Чиполлино» (К.), кав'ярні «Гуси-лебеди» (Д., Мар.), «Дон Балу» (Мар.), «Колобок» (Мар.);

– складні назви з позитивною конотацією: ветеринарна лікарня «Песиков-центр» (Д.), ветеринарна аптека «ЛапУсік» (Вол.);

– ергоніми, засновані на загальнозоонімній лексиці: фірма «Песиков-центр» (Д.), салон краси «Птичка» (Мар.);

– ергоніми, що вказують на місце, де розташовані їхні об'єкти або мешкають птахи чи тваринки з позитивною конотацією: дитячий будинок «Гнездышко» (Він.), дитяча кав'ярня «Вулик» (К.), кав'ярня «Медвежий угол» (Свят.).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Назви відзоонімного походження мають позитивну конотацію й переважно іменують об'єкти торгівлі, обслуговування, сфери розваг. Водночас з-поміж названих об'єктів саме в назвах дитячих садків, освітніх центрів, крамниць дитячих товарів, дитячих кафе відзоонімні ергоніми представлені найчисленнішою групою. Подальше вивчення трансонімізованих зоонімів полягає в зіставному аналізі назв різних регіонів та їх структурно-семантичних особливостей, а також у дослідженні процесу їх формування та функціонування.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

<i>Він.</i> – Вінниця	<i>Дн.</i> – Дніпропетровськ
<i>Вол.</i> – Волноваха	<i>Зап.</i> – Запоріжжя
<i>Гор.</i> – Горлівка	<i>Ів.-Фр.</i> – Івано-Франківськ
<i>Д.</i> – Донецьк	<i>К.</i> – Київ

<i>Кір.</i> – Кіровоград
<i>Мар.</i> – Маріуполь
<i>Од.</i> – Одеса
<i>Пол.</i> – Полтава

<i>С.</i> – Суми
<i>Свят.</i> – Святогірськ
<i>Хм.</i> – Хмельницький
<i>Чер.</i> – Черкаси

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі власних назв підприємств Закарпатської області) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Белей Олег Омелянович. – Львів, 2000. – 209 с.
2. Бузинова З. И. Из истории развития русской эргонимии 20–30-х гг. (на материале названий промышленных предприятий) / Зоя Иосифовна Бузинова // Восточноукраинский лингвистический сборник: Выпуск 5. – Донецк : Донеччина, 1999. – С. 60–73.
3. Дідур Ю. І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі (в українській, англійській та російській мовах) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Дідур Юлія Ігорівна. – Одеса, 2015. – 195 с.
4. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як новий напрямок вивчення власних назв / Олена Юр'євна Карпенко // Восточноукраинский лингвистический сборник: Выпуск 10. [Сб. науч. тр.]. – Донецк : Юго-Восток, 2006. – С. 72–82.
5. Кутуза Н. В. Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Кутуза Наталя Валеріївна. – Одеса, 2003. – 214 с.
6. Лесовець Н. М. Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Лесовець Неля Миколаївна. – Луганськ, 2007. – 295 с.
7. Отин Е. С. Номинационные процессы в русской эргонимии XX века (названия промышленных предприятий, акционерных обществ и фирм) / Евгений Степанович Отин // Актуальные вопросы теории языка и ономастической номинации: [Сб. ст.]. – Донецк : ДонГУ, 1993. – С. 83–94.
8. Сидоренко О. М. Номінаційні процеси в полілінгвальної ергонімії Донеччини : дис. ... канд. філол. н. : 10.02.15 / Сидоренко Олена Миколаївна. – Донецьк, 2013. – 210 с.
9. Торчинський М. М. Українська Ономастика : [навчальний посібник] / Михайло Миколайович Торчинський. – К. : Міленіум, 2010. – 238 с.
10. Турута И. И. Вывески, которые нас окружают / Ирина Ивановна Турута // Русский язык, литература, культура в школе и вузе. – 2005. – № 3. – С. 28–33.
11. Цілина М. М. Ергонімія м. Києва: структура, семантика, функціонування : дис. ... канд. філол. н. : 10.02.01 / Цілина Марина Миколаївна. – Київ, 2006. – 243 с.
12. Шестакова С. О. Лексико-семантичні інновації у системі сучасної української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів) : дис. ... канд. філол. н. : 10.02.01 / Шестакова Світлана Олександрівна. – Харків, 2002. – 204 с.

Е. Н. Сидоренко,

Приазовский государственный технический университет, г. Мариуполь, Украина

ТРАНСОНИМИЗАЦИЯ ЗООНИМОВ В СОВРЕМЕННЫЙ УКРАИНСКИЙ ЭРГОНИМИКОН

В статье рассматривается группа эргонимов, образованная путем трансономизации зоонимов – названий птиц, животных, рыб, насекомых, как одна из наименее исследуемых. Отмечено их использование для называния объектов торговли, обслуживания и развлечения, зафиксированных на территории различных регионов Украины, преимущественно областных центров, в течение последних лет. Указано их преимущественное употребление в названиях детских садов и других детских учреждений в уменьшительно-ласкательной форме с положительной коннотацией. Зафиксировано присутствие лексических единиц среди трансономизированных эргонимов исследуемой группы, принадлежащих к различным языкам. Выделены различные структурные модели. Определены наиболее многочисленные группы исследуемых эргонимов, называющие объекты сферы обслуживания детей, торговые объекты, объекты обслуживания и фермерские хозяйства.

Ключевые слова: эргоним; оним; зооним; название; трансономизация; апеллятив; объект номинации.

О. Sydorenko,

Priazovskyi State Technical University, Mariupol, Ukraine

ZOONYMS TRANSONYMISATION IN MODERN UKRAINIAN ERGONYMIYA

Recent growth of the number of ergonyms during last ten years requires their systematization and investigation. Among other subgroups of transonymized onyms the zoonyms are fixed. But they are still to be studied. Only the groups of transonymized antroponyms and toponyms were considered by linguists before. So, the aim of the article is analyzing the names of objects of trade, service and entertainment founded on the territory of different regions of Ukraine, especially the regional centers, in recent years, and formed by transonymization of zoonyms. Different structural types are distinguished. Ten types are shown. The words, defining animals, birds, fishes, reptiles, proper names of books' and cartoons' heroes are widely used for naming of numerous kindergartens, children's cafes and shops, rest camps. These names have positive connotation and widely spreaded. The text is supported by many examples. According to the examples it is possible to see the same zoonym is used for naming of various objects in different cities. The most numerous groups of studying ergonyms – the objects of services for children and farms – are determined. The fixed lexical units of investigated onyms belong to different languages – Ukrainian, Russian, English. Further study of transonymized zoonyms is possible as a contrastive analysis of the names of the various regions and their structural and semantic features, as well as the study of the process of their formation and functioning.

Keywords: ergonym; onym; zoonym; name; transonymization; appellative; object of nomination.